

POJAVLJANJE MEDICINSKIH SESTER V JAVNIH MEDIJAH

THE APPEARANCE OF NURSES IN MASS MEDIA

Barbara Karoli

KLJUČNE BESEDE: *medicinske sestre-javni mediji; pojavljanje*

KEY WORDS: *nurses-mass media; appearance*

Izvleček – Naloge medicinskih sester so povezane s področjem zdravja in bolezni, naloge novinarjev pa so povezane s področjem informiranja. Medicinske sestre so večinoma ženske, njihova vloga je hkrati tudi vloga žensk v družbi. Javni mediji posredujejo svojo interpretacijo realnosti, so pa tudi kazalec tega, koliko so cenjene medicinske sestre, njihovo delo in njihovo mnenje ter kakšna je njihova javna podoba. Vir podatkov so bili članki, objavljeni v časniku Delo v letu 2003, ki so bili analizirani po kvantitativni metodi dela. Kriterij so bili pojmi, ki so se nanašali na medicinske sestre in zdravstveno nego. Rezultati so pokazali, da je bila pojavnost največja v mesecih januar, april in november.

Abstract – The activities of nurses are related to illness and health and the activities of journalists are related to the filed of information. Mostly, nurses are of female sex and their role also reflects the role of women in society. Mass media are conveying their version of reality to the public, and they also show how much the nurses are really valued and what their public image is like. The source of the data was newspaper Delo, year 2003. Data were analysed with quantitative method. The appearance of words nurse and nursing was the criterion. One of the results shows the highest frequency of their use in January, April and November.

Uvod

Javni mediji so pomemben del našega življenja, prav tako pa tudi skrb za zdravje. Skrb je tradicionalno domena žensk in tudi zdravstveno nego izvajajo predvsem ženske, kar ima svoje posledice. Medicinske sestre so prisotne v vseh fazah življenja. Zdravstveno nego morajo izvajati znotraj formalnih okvirov, si pridobivati in uporabljati znanje, upoštevati kodeks etike in obstoječo zakonodajo. V družbi veljajo določene kulturološke značilnosti, načini izražanja čustev, delovanja in uveljavljanja. Javni mediji so, čeprav posredujejo samo interpretacijo realnosti, kazalec tega, v kolikšni meri so se medicinske sestre že uveljavile. Članek je nastal na podlagi diplomskega dela, namen katerega je bil raziskati pojavljanje medicinskih sester v nekaterih javnih medijih.

Medicinske sestre, javni mediji in družbeni prostor

Medicinskih sestere ne izvajajo samo nalog na področju bolezni, rehabilitacije in zdravja, ampak zajemajo tudi področja poučevanja in sodelovanja. Ena od nalog medicinskih sester je razvijanje kritičnega

mišljenja in znanstveno raziskovalno delo (Salvage, 1995). Naloge javnih medijev so informativna, interpretacijska, socializacijska in zabavna (Erjavec, 1999). Javni mediji posredujejo svojo interpretacijo realnosti, odražajo svet družbe, ki pa je po drugi strani (s)konstruiran glede na sporočila javnih medijev (Luthar, 1998).

Po Habermasu (cit. po Pahor, 2003) je družbeni prostor sestavljen iz sveta življenja in iz sistema. Ta dva dela sta med seboj povezana, vendar imata vsak svojo notranjo logiko. Sistem pomeni produkcijo stvari (trg, ekonomija, država), svet življenja pa (re)produkcijo ljudi (rojevanje, nega, skrb za nemočne, proces socializacije, razvoj osebnosti in prenos kulture). Gibalo sveta življenja je sposobnost preživetja, gibalo sistema sta moč in denar. Posledica racionalizacije sveta življenja je iskanje smisla v dejanjih. Posledice sistema so rast in razvoj proizvodnje, moči, dobička in selitev skrbi v sistem ter nova pravila igre. Za obstoj družbe niso dovolj samo materialni viri, potrebna je tudi skrb v odnosu do soljudi in do okolja. Marginalizacija skrbi zmanjša kakovost življenja. Etika skrbi je tradicionalno domena žensk (področje zdravstva, ženski poklici), zaradi majhne družbene moči nosilk (nosilcev) je v sodobni družbi velikokrat prezrta in

Barbara Karoli, dipl. m. s., Psihiatrična klinika Ljubljana, Enota za zdravljenje odvisnih od alkohola, Poljanski nasip 58, 1000 Ljubljana

Članek je nastal na osnovi diplomskega dela na Visoki šoli za zdravstvo v Ljubljani, Oddelek za zdravstveno nego, pod mentorstvom doc. dr. Majde Pahor, univ. dipl. soc.

preslišana (Pahor, 2003). Reprodukcijska in skrb se pojmuje kot pravica in dolžnost žensk in se zagrinjata z izrazom »materinska ljubezen«, medtem ko je razpolaganje z materialnimi sredstvi domena moških (Kovačev, 1997).

Samopodoba in poklicna identiteta, vloga medicinskih sester

Nanju vplivajo poleg težav s poklicem tudi spreminjanje poklicne vloge in spreminjanje razmer v zdravstvu. Ker je poklic poudarjeno ženski, so medicinske sestre postavljene pred dilemo usklajevanja poklicnih in družinskih odgovornosti (Škerbinek, 2000). Izobraževanje je tisto, ki definira ljudi kot profesionalce, profesionalizem pa je več kot samo poklicno ukvarjanje z neko dejavnostjo. Zajema tudi sposobnost refleksije in učenja skozi proces dela, posebno raven usposobljenosti, družbeni status in s tem povezano moč (Cvetek, 1999). Znanje izhaja iz znanosti/izobraževanja, iz znanja pa praksa zdravstvene nege (proces lahko poteka tudi v obratni smeri) (Šmitek, 2001). S pomočjo univerzitetne ravni študija zdravstvene nege bi se lahko skrb prenesla v javno sfero kot temeljni odnos med ljudmi (Klemenc, 2003). V sodobni družbi je postala izobrazba zelo cenjena, znanje se je močno povečalo in postalo specializirano (Tschudin, 1999). Medicinske sestre se lahko dokazujejo na različnih področjih: pri skrbi za duševno bolne, pri skrbi za kronično bolne, pri skrbi za umirajoče (Lanara, 1998). Trend sodobnega časa je kult mladosti, zdravje pa je postalo pomembna potrošniška dobrina. Medicinske sestre bodo morale izstopiti iz svoje tradicionalne vloge (Ule, 2003). Prihodnost bo zahtevala prilagoditev evropskim merilom, pomembno bo postalo zdravstveno varstvo starejših, kjer bo potrebno organizirati nove oblike pomoči in podpore (Klemenc, 2003).

Značilnosti skrbi, subjektivni vidik, etika in morala

Skrb ima tako razumski kot tudi čustveni del (Tschudin, 1999), pri čemer se subjekt čustveno odziva na tiste dražljaje iz okolja, ki jim pripiše osebni pomen v skladu s svojo hierarhično lestvico pomembnosti (Šadl, 1999). Zaupanje s strani bolnikov se ustvari na podlagi govorjenja resnice in na podlagi tega, da subjekt deluje iskreno in živi pošteno (Tschudin, 1999). Potrebno je delovati v skladu s splošno priznanimi načeli človeške morale, pri svojem delovanju upoštevati tudi etičnost, ne samo uspešnosti svojih odločitev (Grmič, 1997). Etika skrbi je temeljni element zdravstvene nege in skrb naj ne bi bila omejena samo na zadovoljevanje telesnih potreb, ampak naj bi vključevala tudi želje in potrebe bolnikov, okolje, v katerem se zdravstvena nega izvaja, ter tudi medicinske

sestre same (Klemenc, 2003). Delitev čustev z ostalimi medicinskimi sestrami je lahko temelj podpore in izobraževanja, vendar ne v vseh primerih. Medicinske sestre morajo biti močne osebnosti, da se ne prepustijo svojim doživljanjem, ampak lahko nadaljujejo s svojimi življenji (Tschudin, 1999).

Materiali in metode

Uporabila sem analizo člankov objavljenih v časniku Delo, leto 2003. Vsebino člankov sem analizirala s pomočjo kvantitativne analize podatkov, za kriterij sem uporabila pojme, ki so se nanašali na medicinske sestre in zdravstveno nego. Pri obdelavi podatkov sem uporabila program Microsoft Excel.

Vzorec in postopek zbiranja podatkov

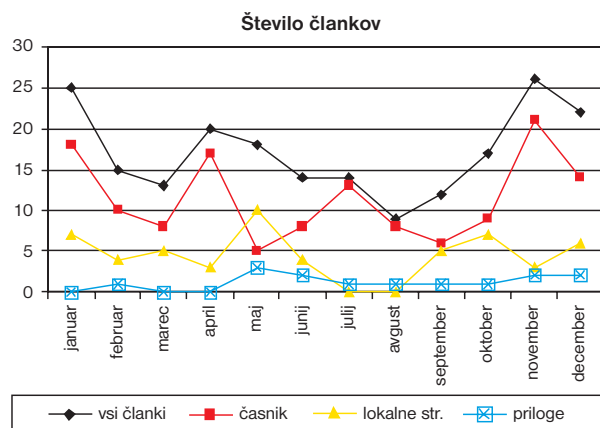
Podatke sem pridobila s pomočjo pregleda člankov, objavljenih v časniku Delo, leto 2003. Časnik izhaja vsak dan, razen ob nedeljah in praznikih. V letu 2003 je izšla 301 številka. Časnik sem pregledala s pomočjo mikrofilmov v časopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice. Uporabila sem sam časnik, njegove lokalne strani in priloge Književni listi, Sobotna priloga in Znanost. Nedela in ostalih prilog (Ona, Delo in dom, Polet in Vikend magazin) v raziskavi nisem uporabila.

Rezultati raziskave

Pomembnejši podatki:

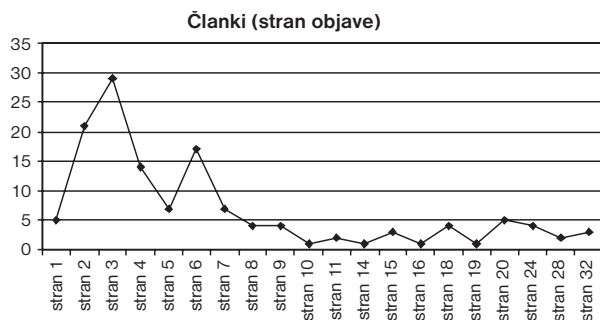
- V samem časniku so bili članki, v katerih sta se pojavljala izraza medicinske sestre ali zdravstvena nega, najpogosteje objavljeni v mesecih januar, april in november; na lokalnih straneh januar, maj in oktober; v prilogah (Znanost, Sobotna priloga) pa v mesecu maju.
- Večina člankov, ki so bili objavljeni v samem časniku, je bila objavljena na tretji ali drugi strani. Vseh prispevkov, ki so vsebovali iskana pojma, je bilo 205.
- Naziv medicinska sestra se je pojavil sto štirinajstkrat, sestra osemindvajsetkrat.
- Nekateri ostali nazivi: višja medicinska sestra dvesto štirinajstkrat, višji zdravstveni tehnik šestinšestdesetkrat, zdravstveni terapevt devetinosemdesetkrat, zdravstveni tehnik (tehnik zdravstvene nege, medicinski tehnik) tristo osemindvajsetkrat, bolničar-negovalec (bolničar, negovalec, bolniška negovalka) sto devetkrat.
- Pod posamezne prispevke so se sto štirikrat podpisale osebe ženskega spola, sedemdesetkrat osebe moškega spola, štiriintrideset prispevkov je bilo podpisanih z inicialkami ali pa so jih posredovale tiskovne agencije.

- V člankih je bilo sedemintrideset izvajalcev zdravstvene nege omenjenih z imeni. Imenom teh oseb so bili dodani tudi strokovni nazivi. Večina teh oseb je bila omenjena enkrat, sedem jih je bilo omenjenih v dveh različnih prispevkih, dve osebi pa v treh različnih prispevkih. Tri medicinske sestre so bile iz tujine. Ena od njih je zgodovinska osebnost, eden od njenih bolničarjev je že upokojen. Skupaj je bilo omenjenih pet izvajalcev zdravstvene nege, ki so moškega spola.
- Medicinske sestre niso bile objavljene samo z imeni in s strokovnimi nazivi, ampak so bili objavljeni tudi povzetki njihovih izjav, ki so bile v nekaterih primerih tudi citirane.
- Pojavljanje medicinskih sester v javnih medijih se je v primerjavi s predhodno narejeno raziskavo, ki jo je izvedla Žvižajeva (Žvižaj, 1996), opazno povečala.

Graf 1. Število člankov, ki se nanašajo na medicinske sestre in/ali zdravstveno nego.

Graf 1 prikazuje število prispevkov, ki so bili objavljeni v letu 2003 v časniku Delo, na njegovih lokalnih straneh ter v prilogah.

Graf 2. Članki (stran objave).

V Grafu 2 so prikazane posamezne strani, na katerih so bili objavljeni prispevki.

Neposredna primerjava empiričnega dela obeh diplomskih del

Žvižaj (1996) je raziskovala pojavljanje medicinskih sester v nekaterih javnih medijih (časnik Delo in revije Jana, Zdravje, Viva in Naša žena) v letu 1995. Kriterij je bil zdravstveno negovalni kader s IV., V. in VI. stopnjo izobrazbe. Ugotovitve raziskave so bile, da je pojavljanje medicinskih sester v javnih medijih slaba. Avtorica članka (Karoli, 2004) je raziskovala pojavnost medicinskih sester v časniku Delo, leto 2003. Skupno število izdanih številke je bilo 301. Kriterija sta bila medicinske sestre in zdravstvena nega.

Tab. 1. Primerjava med pojavljanjem pojmov medicinske sestre in sestri; Delo leto 1995, Delo leto 2003.

	Časnik Delo, leto 1995	Časnik Delo, leto 2003
Medicinske sestre	48	114
Sestre	13	28

Tabela 1 prikazuje primerjavo med pojavljanjem medicinske sestre v letu 1995 (48 omemb) in pojavljanjem medicinskih sester v letu 2003 (114 omemb). V obeh letih je bilo pojavljanje naziva medicinske sestre višje od pojavljanja naziva sestri. Razmerje je 48:13 in 114:28.

Tab. 2. Primerjava pojavljanja pojma zdravstvene nege.

	Časnik Delo, 1995	Časnik Delo, 2003
Zdravstvena nega	7	100
Nega	22	158
Medicinska nega	1	1

V tabeli 2 so navedeni podatki, ki se nanašajo na število omemb izrazov zdravstvena nega, nega in medicinska nega v časniku Delo v letih 1995 in 2003. Pojavnost se je povečala, je pa še vedno večkrat uporabljen izraz nega, kot pa zdravstvena nega.

Razprava

Z raziskavo je bilo ugotovljeno, da se je pojavljanje medicinskih sester v javnih medijih močno povečalo. Nekatere medicinske sestre so se v prispevkih novinarjev pojavljale z imeni, pri čemer so bili poleg njihovih imen navedeni tudi njihovi strokovni nazivi. Poleg uradnih nazivov so bili v člankih uporabljeni tudi pogovorni nazivi, in sicer ne glede na to, od koga je novinar dobival podatke. Ali to pomeni, da tudi medicinske sestre same uporabljajo pogovorne oblike nazivov, ko govorijo o sebi ali o svojem delu? Članki, ki so omenjali medicinske sestre in/ali zdravstveno ne-

go, so se v nekaterih mesecih pojavljali pogosteje, v nekaterih redkeje. Ali to pomeni, da bi lahko na pojavljanje vplivali prazniki, aktualne bolezni, aktualni dogodki vezani na zdravstvo? Večina člankov je bila objavljenih na prvih straneh časnika. Ali to pomeni, da so postale medicinske sestre v medijskem prostoru pomembnejše? Pod večino člankov so bile podpisane ženske. Ali je to posledica skrbstvene vloge žensk v družbi? Uporaba izrazov medicinska sestra in sestra se je od sredine devetdesetih močno povečala. Spremenilo se je tudi razmerje med pojavnostjo teh dveh pojmov. Pojavnost izraza medicinska sestra se je povečala z 48 (Žvižaj, 1996) na 114 (Karoli, 2004). Razmerje pa se je spremenilo z 48:13 na 114:28 v prid izrazu medicinska sestra. Večina člankov je zaposlene v zdravstveni negi opisovala nevtralno oziroma pozitivno.

Sklep

Pojavljanje medicinskih sester v javnih medijih se je opazno povečala, prav tako pa je večja tudi prepoznavnost poklica. Raziskava je pokazala, da se medicinske sestre uveljavljajo, citirane so bile tudi njihove izjave, ne samo izjave zdravnikov. Nekateri novinarji so poročali o kongresih ali seminarjih, v člankih so bili omenjeni tudi prispevki medicinskih sester, nekateri so opisovali življenjske in poklicne zgodbe nekaterih oseb, zaposlenih v zdravstveni negi. Raziskovalno delo je odprlo številna nova vprašanja, vezana na pojavljanje medicinskih sester v javnih medijih.

Literatura

1. Cvetek S. Profesionalnost in profesionalizacija v zdravstveni negi, v spreminjajočem se kontekstu zdravstvenega varstva. *Obzor Zdr N* 1999; 33: 19–23.
2. Erjavec K. Značilnosti javnih medijev. V: Erjavec K., Volčič Z. Odraščanje z mediji. Rezultati raziskave »Mladi in mediji«. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1999: 9–34.
3. Grmič V. Politika in morala. V: Rus V (ur). Etika in morala v sodobni družbi. Zbornik, Društvo T. G. Masaryk za filozofsko antropologijo in etiko ter za humanistične in družbene vede in časopis *Antropos*; 1997: 255–64.
4. Karoli B. Pojavnost medicinskih sester v javnih medijih. Diplomsko delo. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo, oddelek za zdravstveno nego, 2004.
5. Klemenc D. Skrb v zdravstveni negi ali zdravstvena nega v (o)skrbi. *Obzor Zdr N* 2003; 37: 99–8.
6. Kovačev N. Ekspozicija žensk v sodobnih družbah. V: Rus V (ur.). Etika in morala v sodobni družbi. Zbornik. Društvo T. G. Masaryk za filozofsko antropologijo, etiko ter za humanistične in družbene vede in časopis *Anthropos*, 1997: 255–64.
7. Lanara AV. Herojstvo kot vrednota v zdravstveni negi. (Heroism in Nursing). *Obzor Zdr N* 1998; 32: 139–44.
8. Luthar B. Poetika in politika tabloidne kulture. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1998.
9. Pahor M. Skrb v Slovenski zdravstveni negi: Nekateri ovire za kognitivno, refleksivno in moralno prakso. V: Sevenhuijsen S, Švab A. Labirint skrbi – pomen perspektive etike skrbi za socialno politiko. Ljubljana: Mirovni inštitut, 2003: 75–86.
10. Salvage J. Nursing in action. Strengthening nursing and midwifery to support health for all. Prevod: Filej B. Nove usmeritve v razvoju zdravstvene nege. Maribor: Kolaborativni center SZO za primarno zdravstveno nego, Zdravstveni dom Adolfa Drolca Maribor, 1995.
11. Šadl Z. Usoda čustev v zahodni civilizaciji. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1999.
12. Škerbinek AL. Poklicna identiteta slovenskih medicinskih sester. *Obzor Zdr N* 2000; 34: 11–5.
13. Šmitek J. Hierarhija znanja v zdravstveni negi. *Obzor Zdr N* 2001; 35: 163–74.
14. Tschudin V. *Nurses methers*. London: MacMillan Press Ltd., 1999.
15. Ule M. Razvoj zdravstvenega sistema v pogojih globalizacije: in kaj je z zdravstveno nego. *Obzor Zdr N* 2003; 37: 243–9.
16. Žvižaj M. Pojavnost medicinskih sester v nekaterih javnih medijih. Diplomsko delo. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo, oddelek za zdravstveno nego, 1996.